

עשיית צרכיו ויציאה לדרך לפני התפילה

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יד עמוד א
[אמר] רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, שנאמר: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. (תפלה, שמצדיקו לבוראו, והדר וישם פעמיו לדרכי חפציו). ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך - הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

2. תרומת הדשן סימן יח
שאלה המשכים ואומר ברכות ושבחות עד ברוך שאמר וחוזר לביתו ועשה צרכיו וחפציו שפיר קעביד או לאו.

תשובה יראה דלא שפיר קעביד דגרסינן פ' היה קורא אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיתפלל וסתם תפלה המוזכרת בתלמוד הוא תפלת שמ"ע = שמונה עשרה = וא"כ לא יועיל מה שאמר ברכות ותשבחות כבר בבהכ"נ דאתפילת שמונה עשרה שנקבעו עיקר לעבודת המקום ב"ה וחמירי טפי לכמה מילי אפי' מק"ש קפיד תלמודא להקדים אותה לעשיית חפציו

3. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן פט
ומדברי ארחות חיים שכתבתי לעיל (ד"מ הארוך אות א) משמע שאין לחוש כל כך:

4. דרכי משה הארוך סימן פט
אסור להקדים שלום ... וכתב עוד בשם הארחות חיים ... אבל אם התחיל לברך הברכות כיון שקיבל עליו עול מלכות שמים בברכות אין לחוש כל כך ... ובגמרא והריף לא משמע לחלק בין אם התחיל בברכות או לא דהרי מביא לשם ראה ממאי דשואל בק"ש מפני היראה ומפני הכבוד.

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן פט סעיף ג
אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת י"ח. (ויש מקילין, לאחר שאמרו מקצת ברכות, קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה), (תרומת הדשן סי' י"ח)

6. שו"ת מהורות נתן חלק א סימן ה
ומה שאיתא בשו"ע או"ח (סי' פ"ט סעיף ג') "אסור לו להתעסק בצרכיו וכו' עד שיתפלל תפלת י"ח ולא לאכול ולשתות", ואינו מפורש בסעיף זה דהאיסור הוא רק משהגיע זמן התפלה, היינו משום דקאי התם על הסעיף הקודם, שבו נאמר "כיון שהגיע זמן התפלה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום"

7. משנה ברורה סימן ע ס"ק כג
במלאכה או בכל אלו הענינים לבד מאכילה אם התחיל קודם עמוד השחר א"צ לפסוק אם ישאר לו שהות אחר שיגמור לקרות ק"ש ולהתפלל דהרי קי"ל לקמן בסימן פ"ט ס"ז דלא גזרו סמוך לשחרית וא"כ התחיל בהיתר אבל אם התחיל לאחר שעלה עה"ש דהתחיל באיסור פוסק לק"ש דהוא דאורייתא אבל לא לברכות ולא לתפלה ואח"כ כשגומר המלאכה קורא הק"ש עם הברכות ומתפלל ודוקא שעדיין ישאר לו שהות אבל אם רואה שהזמן עובר צריך להפסיק ומיד וכל מקום שאינו פוסק אפילו יעבור זמן תפלה בצבור אינו חייב להפסיק. ולענין אכילה משמע מן המחבר בסימן פ"ט ס"ה דס"ל לעיקר הדין דמאכילה צריך לפסוק תיכף משעלה עמוד השחר ואפילו אם התחיל בהיתר ולא מהני שום עצה כ"ז שלא התפלל:

8. פסקי תשובות אורח חיים סימן פט אות טו
אמנם אין בכלל האיסור אלא מלאכות שיש בהם משום עיסוק, וכלשון הטור והשו"ע 'אסור להתעסק בצרכיו', כדי שלא יעכב את תפלתו ולא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל, אבל מלאכה עראית ופשוטה הנעשית כבדרך גבגב אין איסור.

9. פסקי תשובות הערות סימן פט הערה 181
ולכן אין איסור לסדר מצעיו (פאר הדור ב' רי"ג בשם החזו"א, שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ס"ב), להוציא פסולת לפח האשפה, ואף להכניס כביסה למכונה (הליכות שלמה פרק ב' אות ה' בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) וכל כיוצא בזה, אבל תיקוני בית שונים המצריכים עיסוק וסידורים שונים שיש בהם איזה עסק או איזה שיהוי והתמהמהות, ואפילו דרך שיחות טלפון, אין היתר.

10. הליכות שלמה פרק ב הלכה ה
הכנסת כביסה - המחולקת כבר לסוגיה - לתוך מכונת כביסה והפעלתה וכן הוצאת הפסולת לפח אשפה שברחוב וכדומה, מותרים קודם התפילה וכמו כן נראה דיש להקל לקנות לפני שחרית אוכל לקטנים היוצאים ללימודים (והוא הדין להכנת הארוחה עבורם, שהרי ודאי מוטל עליו לעזור לבני ביצו וגומל עמהם חסד בכך וחשיב כצרכי שמים

11. שו"ת אור לציון חלק ב פרק מה - הלכות תפילה אות כ
כ. אף שאין לו לאדם לעסוק בצרכיו קודם התפילה, מכל מקום מותר לו לטפל בילדים קודם התפילה. וכן רשאי לקנות דברי חלב וכדומה כשזה לצורך הילדים, או משום כיבוד אב ואם, אם הוריו בקשו ממנו לערוך קניות. וכן אף שאין לסדר את מיטתו קודם התפילה, מכל מקום במוסדות חינוך יש להתיר דבר זה משום חינוך הילדים. (אף שאסור להתעסק בצרכיו קודם התפילה, כמבואר בשו"ע בסימן פ"ט סעיף ג', מ"מ טיפול בילדים וכבוד אב ואם וחינוך ילדים חשיבי צורך מצוה, ולעסוק בצרכי מצוה מותר קודם התפילה, וכמ"ש בפר"ח שם ס"ק ו', ע"ש).

12. משנה ברורה סימן פט ס"ק לו
ולקנות צרכי סעודה בע"ש קודם תפלה שרי דחפצי שמים המה הא בחול אסור:

13. עולת תמיד סימן פט ס"ק יב
יב או לילך לדרך. הטעם משום דהוא בכלל עשיית צרכיו שאסור לעשות קודם שיתפלל כיון שהגיע זמן התפלה. ואין להקשות דהא בסמוך סעיף ח' מבואר דבשעת הדחק יכול להתפלל קודם צאתו, משום דיותר עדיף שיתפלל בביתו מעומד ממה שיסמוך גאולה ותפלה ויתפלל מהלך, תיפוק ליה דבלאו הכי אסור לצאת לדרך קודם התפלה. שאני הכא דמיירי דכבר הגיע הזמן ועל כן אסור לצאת לדרך קודם התפלה, אבל התם מיירי שעדיין לא הגיע הזמן וכמו שכתב המחבר בסעיף א' דעיקר מצותה עם הנץ החמה, ועל כן משום עשיית צרכיו קודם התפלה ליכא כיון שעדיין לא הגיע הזמן

14. משנה ברורה סימן פט ס"ק כ
(כ) עד שיתפלל - ואפילו אם במקום שיבוא יהיה יכול ג"כ להתפלל עם הצבור בזמנו אעפ"כ אסור דהליכה בדרך הוי כעוסק בצרכיו אך כ"ז שלא בשעת הדחק אבל בשעת הדחק שאין השיירא ממתנת לו יכול לילך מקודם לדרך ויתפלל בדרך וכדלקמן בס"ח ומשמע מהרבה פוסקים דאפילו כבר הנץ החמה ג"כ מותר בזה:

15. ערוך השולחן אורח חיים סימן צ סעיף כ
ופשיטא שלא ישכים אדם לילך בדרך לדבר הרשות מעיר שיש שם בהכ"נ ואפילו ילך קודם אור הבוקר וזה שאין אנו

22. ערוך השולחן אורח חיים סימן רלב סעיף טז
ויש שאמרו התר אחר על מה שאנו אוכלים אחר זמן מנחה
קטנה דכמו שנתבאר לעיל סי' פ"ט לענין ללמוד קודם תפלת
שחרית דאם מתפלל ביחידות אסור ללמוד דשמא אתי
לאמשוכי ויעבור זמן תפלה אבל ברגיל להתפלל בבהכ"נ
מותר וה"נ כן הוא דזה שאסור בכל הדברים זהו במתפלל
מנחה ביחידות אבל במתפלל במניין הלא כשיתאסף המניין
בהכרח שלא ישכח להתפלל

נזהרין בזה משום שאנו הולכין בדרך לפרנסתינו ונחשב זה
לדבר מצוה שהרי מצוה לפרנס אשתו וזרעו דאשתו חובה
לפרנסה ובניו ובנותיו אמרו חז"ל דעל זה נאמר עושי צדקה
בכל עת

16. פסקי תשובות אורח חיים סימן פט אות טו
ויש לציין כי בספרי האחרונים מצינו לדון וללמד זכות על אלו
הזקוקים לצאת לעבודתם עם שחר או לעסוק במסחר
ולפתוח חנותם וכדו', ואם יתעכבו בתפילה קודם יגרם להם
הפסד כספי או יפסידו מקום עבודתם וכדו', שכשם שהתירו
בחול המועד מלאכת דבר האבד, וכשם שמצינו בטושו"ע
והפוסקים (להלן סעי' ח') שהתירו יציאה לדרך (שאיסורה
כאיסור עשיית חפציו) במקום דחק ואונס או כשאין השיירה
ממתנת (משנ"ב סקל"ח), ויאמר ברכת התורה וקריאת שמע
קודם לכן, ויזהר להתפלל לפני סוף זמן תפילה.

17. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק ז - הלכות תפילה הערה ו
ונראה שכל זה בנוסע ביותר משעה וחומש, אבל בפחות
מכאן אין הוא נחשב יוצא לדרך, וכמו שמצינו לענין ברכת
הגומל, כמבואר בשו"ע בסימן רי"ט סעיף ז', שבפחות
מפרסה שהוא שיעור שעה וחומש אינו מברך, שאינו בכלל
הולכי דרכים, וכעין זה דימה בב"י בסימן רי"ט ד"ה כתב
הרד"א, ללמוד ברכת הגומל מדין תפילת הדרך לענין שיעור
פרסה, ע"ש, וראה להלן בפרק י"ד בבאורים לתשובה מ"ב,
שמשערים לפי שעה וחומש, ע"ש. ואין לאסור את עצם
היציאה לדרך קצרה משום עוסק בצרכיו, שכיון שלא נאסרה
אלא יציאה לדרך ולא סתם נסיעה, חזינן שנסיעה אין לה
חשיבות של עיסוק בצרכיו, אלא אם כן נסיעה חשובה של
יציאה לדרך.

18. שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן יט
ולענין שאלתו השני' בענין יציאה לדרך השכם בבקר
לירושלים למקום עבודתו ושם יתפלל במנין, והוא יוצא אחרי
עלות השחר, והגיע מן הדין זמן תפילה לענין האיסורים
שאסור לעשות לפני התפילה כמבואר סי' פ"ט ס"ב, וכב'
מספ"ל אם החשש עכובים בדרך אם יצא אח"כ הם סבה
מספקת להקל בדבר לצורך גדול.
בעניותי היות מבואר ברמ"א סי' פ"ט ס"ג דיש מקילים לאחר
שאמר מקצת ברכות קודם ברוך שאמר, אעפ"י שכל טוב
להחמיר היינו במקום שאינו צורך, אבל אפילו במקום צורך
לא גדול כ"כ אפשר לסמוך ע"ז עיין מ"ב סי' צ' ס"ק נ"ג יראה
כן א"כ פשיטא שיתפלל במנין בירושלים לאחרי נסיעה ולא
כאן ביחידות אחרי עה"ש.

19. ילקוט יוסף תפילה א סימן פט - מהלכות תפלה וזמנה סעיף כט
אסור לאדם לעסוק בצרכיו קודם תפלת שחרית. ולכן אסור
לנסוע מעיר לעיר קודם שחרית. ומכל מקום מותר לנסוע
מעיר לעיר קודם שחרית כשהוא לצורך תפלה, כגון נסיעה
לירושלים כדי להתפלל בכותל המערבי, וכדומה, ולא חשיב
כעוסק בצרכיו קודם התפלה

20. משנה ברורה סימן פט ס"ק יט
(יט) לילך לדרך - ואפילו קודם מנחה ומעריב אם הגיע זמנם
דינם כמו קודם שחרית:

21. פסקי תשובות אורח חיים סימן רלב אות ג
והנה אנו רואים שהעולם מקילים בענינים אלו, ואין מקפידים
כל כך להתפלל מנחה לפני עשייתם כל הדברים הנזכרים.
ובעוד שבזמניהם היה ההיתר ע"י השמש שהיה קורא לבית
הכנסת להתפלל תפילת מנחה (וכמבואר ברמ"א), בזמננו
שאר מקום בעולם שנוהגים כן הדרא קושיא לדוכתא.